



فصلنامه گروه زیست دریایی - امید عباسی -
تشکل‌های تالابی کشور در اعتراض به روند تخریب اسفناک تالاب‌های کشور همزمان با مناسبت روز جهانی تالاب‌ها، بیانیه ده ماده ای صادر کردند. در این بیانیه ضمن بر شمردن برخی از کارکردهای تالاب‌ها، به عواقب اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی خشکاندن این اکوسیستم‌های باارزش، اشاره شده و نکته نظرهایی در مرود راهکارهای برون رفت از این سسوء مدیریت‌ها شده است. این بیانیه که در ادامه‌ی سه نشست تخصصی، در شهرهای رامسر، تهران و بندر خمیر، که با حضور نمایندگان تشکل‌های تالابی از سراسر کشور، برگزار شده بود، تنظیم و همزمان با روز جهانی تالاب‌ها از طریق شورای هماهنگی شبکه تشکل‌های محیط زیست و منابع طبیعی کشور منتشر شده است.

مهمترین محورهای این اعلامیه بدین شرح است:

مسئولیت قانونی نهادهای مسئول - مشارکت حداکثری و فعال همه ذینفعان در تدوین برنامه‌های مدیریت و احیای تالاب‌ها -اعتراض به تقلیل ماهیت پیچیده سامانه‌های آبی به توزیع و مصرف، تعرض به مالکیت عمومی و کالایی شدن عرصه‌های ملی - ناکارآمدی و ابهام در طرح‌های مدیریت و احیاء - تدوین برنامه ملی سیپا- لزوم شفافیت و دسترسی آزاد به اطلاعات- لزوم توجه به و فرهنگ، زبان و دانش جوامع محلی، به‌عنوان حافظان تاریخی تالاب و اثرگذارترین عامل پایداری تالاب‌ها -استقلال مرکز منطقه‌ای کنوانسیون رامسر و تقویت دیپلماسی محیط زیستی - لزوم تعیین متناسب و تخصیص عاقلانه حق‌آبه‌های تالاب‌ها -لزوم تولید محتوای درست و ارتقاء آگاهی‌های عمومی مشروح بیانیه تشکل‌های تخصصی تالابی و شبکه سازمان‌های مردم نهاد منابع طبیعی و محیط‌زیست کشور به مناسبت روز جهانی تالابی را با هم مرور می‌کنیم:

پیش از آن که یک رویای جمعی به کابوس ملی تبدیل شود به نام هستی بخش

«ای که دستت می‌رسد کاری بکن - پیش از آن کز تو نیاید هیچ کار» آنچه امروز به عنوان بحران محیط‌زیست با پیامدهایی چون تخریب سرزمین، آلودگی‌های محیط‌زیستی، کاهش سساز گاری و تاب‌آوری جوامع انسانی، به خطر افتادن امنیت غذایی، خشک‌شدن تالاب‌هایی مانند هامون، ارومیه و بختگان، هجوم ریزگردها در بیشتر نقاط کشور، از جمله استان‌های خوزستان و سیستان و بلوچستان و حتی استان‌های سرسبزی چون مازندران و گلستان، خود را به اسفناک‌ترین حالت ممکن نشان می‌دهد و بحران‌های اجتماعی، اقتصادی، اکولوژیکی، بهداشتی و سلامتی زیادی را به دنبال دارد، پیامد چند



دهه کم‌توجهی به چرخه‌های طبیعی و آموزه‌های سازگار با قوانین طبیعت بوده است و علاوه بر وارد کردن خسارت جبران‌ناپذیر به طبیعت، منافع ملی را نیز در معرض تهدید قرار می‌دهد. برای غلبه بر این چالش‌ها نیاز است که سیاست‌های کلان و برنامه‌های اجرایی را بر اساس نیازها و ظرفیت بوم‌شناسی کشور و احیاء اکوسیستم‌ها، بنا نهاد و این مهم را، نه خواسته‌ای لوکس و غیرضروری، بلکه یک ضرورت و امر حیاتی به شمار آورد.

تالاب‌ها نیز به عنوان زیستگاه‌های پیچیده، حساس و بسیار خاص که ارزش‌ها و خدمات اکوسیستمی بسیار متنوعی ارائه می‌دهند و نقش بسیار مهمی در پایداری تنوع زیستی و معیشت پایدار، کیفیت زندگی و حتی سلامت مردم بومی و جوامع محلی و سایر گروه‌های مردمی در سطح محلی و ملی دارند از روند تخریب دور نبوده و در حال حاضر از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند. کنوانسیون رامسر نیز با توجه به اهمیت این اکوسیستم‌های حیاتی و اهمیت حفاظت و احیا آنها شکل گرفته و از آنجایی که مفاد آن با سایر کنوانسیون‌های محیط‌زیستی مانند تنوع‌زیستی، تغییر اقلیم و کنوانسیون بین‌المللی بیابان‌زدایی و مقابله با اثرات خشکسالی ارتباط مستقیم دارد بنابراین اجرای مسئولانه مفاد این کنوانسیون نیز ضرورت داشته و نیاز است تا تمام ارگان‌های ذی‌ربط در قوه قضاییه، قوه مقننه و قوه مجریه از جمله سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت خانه‌های جهاد کشاورزی، نیرو، صمت، نفت، کشور، میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، کار و رفاه اجتماعی، سازمان بنادر و کشتیرانی، سازمان‌های زیرمجموعه و سایر ذینفعان کلیدی توجه و تلاش معناداری برای هم‌افزایی بیشتر و اجرایی شدن مفاد این کنوانسیون و دستیابی به اهداف آن مبذول دارند.

تشکل‌های تالابی کشور به منظور تبادل تجربه و هماهنگی‌های بیشتر برای نقش آفرینی در این مهم، نشست‌های حضوری و مجازی مختلفی را در سال ۱۴۰۲ برگزار کرده و طی بحث و گفتگو درخصوص وضعیت تالاب‌ها، تجربه‌های موفق و ناموفق، بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها، ضمن قدردانی از تمام تلاش‌های انجام شده آنها را کافی ارزیابی نکرده و نگرانی خود را از روند افزایشی تخریب و روند بسیار کند احیاء تالاب‌ها بیان داشته است. این تشکل‌ها به مناسب روز جهانی تالاب‌ها با تاکید بر شعار «حیات انسان و تالاب‌ها در هم آمیخته است» موارد زیر را اعلام می‌نمایند:

یکم- تاکید بر مسئولیت قانونی نهادهای مسئول

با توجه به مسئولیت قانونی ارگان‌های مختلف شامل قوه قضاییه، قوه مقننه و قوه مجریه از جمله سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت‌خانه‌های جهاد کشاورزی، نیرو، صمت، نفت، کشور، میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، کار و رفاه اجتماعی، سازمان بنادر و کشتی رانی، سازمان‌های



زیرمجموعه و سایر ذینفعان کلیدی در امر حفاظت و احیاء تالاب‌های ایران، این مهم مسئولیت اجرایی یک نهاد نبوده و ترک فعل هریک از این گروه‌ها آثار مخرب جبران‌ناپذیری بر پایداری سرزمین دارد، بنابراین ضروری است تا هریک از این ارگان‌ها به صورت جداگانه و در تعامل با یکدیگر به وظایف قانونی خود عمل نمایند.

دوم- مشارکت حداکثری و فعال همه ذینفعان در تدوین برنامه‌های مدیریت و احیای تالاب‌ها

سیاست‌های کلان و راهبردی کشور برای حفاظت از تالاب‌های ایران و بهره‌برداری از خدمات اکوسیستمی و احیاء این زیست‌بوم‌های حیاتی در فرآیندی جامع‌ه محور، طبیعت محور و مشارکتی و با حضور حداکثری ذی‌نفعان و ذی‌حقان، مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد تا هم‌افزایی واقعی میان نهادهای مسئول فوق‌الذکر به همراه موسسات علمی و پژوهشی، دانشگاهیان، سازمان‌های مردم نهاد تخصصی، نمایندگانی از مردم بومی و جوامع محلی اطراف تالاب‌ها و سایر بهره‌برداران صورت پذیرد.

سوم-اعتراض به تقلیل ماهیت پیچیده سامانه‌های آبی، به توزیع و مصرف، تعرض به مالکیت عمومی و کالایی شدن عرصه‌های ملی
حکمرانی تقلیل‌گرا که ماهیت چندوجهی و پیچیده سامانه‌های آبی از جمله رودخانه‌ها و تالاب‌ها را صرفاً به کمیت آب برای توزیع و مصرف تنزل داده و موجب بحران شدید آبی کشور در تمامی حوضه‌های ابریز شده بود، اخیرا

جوامع بومی و محلی به عنوان حافظان تاریخی تالاب‌ها، اثرگذارترین عامل پایداری این اکوسیستم‌ها بوده و خواهند بود. این گروه از دانش بومی آزمون و خطا شده‌ای بهره‌مند هستند که می‌توان با تلفیق آن با علم نوین شرایط احیاء و بازسازی تالاب‌ها را فراهم نمود.
ازینرو ضروری است تا موضوعات مرتبط با جوامع بومی و محلی- به عنوان کلیدی‌ترین گروه ذی‌نفع- موضوعیت جدی پیدا کرده و از مشارکت فعال و معنادار آن‌ها بهره‌برداری گردد. همچنین از زبان و فرهنگ بومی آن‌ها به عنوان میراث ناملموس در بهبود اکولوژی تالابی استفاده شود.

هشتم -استقلال مرکز منطقه‌ای کنوانسیون رامسر و تقویت دیپلماسی محیط‌زیستی

با عنایت به اینکه ایجاد مرکز منطقه‌ای رامسر در مرکز و غرب آسیا، به پیشنهاد جمهوری اسلامی ایران و مشارکت کشورهای منطقه در هشتمین نشست کنوانسیون رامسر، مصوب و به عنوان نخستین مرکز منطقه‌ای با ساختاری مستقل و چارچوبی مشخص در شهر رامسر شروع به کار کرد؛ توصیه می‌شود با بازگشت به چارچوب اصلی، اقدامات لازم در راستای استقلال این مرکز و بهره‌گیری از ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به‌ویژه استفاده از امکانات شبکه همکاری اعضاء و معرفی پروژه‌های موفق تالابی در کشورهای عضو از این ظرفیت علاوه بر بهبود وضعیت تالاب‌ها به منظور تقویت دیپلماسی عمومی ایران در عرصه بین‌المللی نیز بهره‌برداری شود.

نهم - لزوم تعیین متناسب و تخصیص عاقلانه حق آبه‌های تالاب‌ها
بدیهی است وضعیت موجود تالاب‌های کشور بدون دریافت حقباقه‌ها با شسرایطی به مراتب بدتر در آینده نزدیک مواجه خواهد شد و به بحران‌هایی همچون مهاجرت و امنیت زیستی دامن خواهد زد و این مهم با توجه به تعیین نامتناسب و مدیریت نامعقول تخصیص حقباقه‌ها و انتقال بهینه آن به تالاب‌ها، ضرورت مشارکت واقعی و مسئولانه کلیه بخش‌های دست‌اندرکار مرتبط با مدیریت تالاب‌ها را برای تخصیص واقعی و انتقال کامل و بدون چالش حقباقه تالاب‌ها بیش از پیش آشکار می‌سازد.

دهم -لزوم تولید محتوای درست و ارتقاء آگاهی‌های عمومی
با عنایت به انتشار مطالب غیرموقت و شایعات متعدد در خصوص آب و تالاب، نظیر ابردزدی و سایر دلایل کاهش بارش و خشکیدن تالاب‌ها، که شائبه جهت‌دار بودن به نفع برخی جریان‌های سوء استفاده‌کننده از منابع طبیعی کشور را دارد، لازم است از بیان و دامن زدن به این گونه نظریه‌های غیرکارشناسی و غیرضروری که جامعه را از اصل موضوع و روش‌های رفع مشکلات منحرف می‌نماید، اجتناب ورزیده و با تولید محتوای درست، مبتنی بر پژوهش‌های علمی، ارتباط میبان تخریب اکوسیستم‌ها و دست‌اندازی در چرخه‌های اکولوژیکی آب و پیامدهای آن را به شکل قابل درک برای عموم مردم تشریح نموده و آگاهی‌های عمومی را بر اساس واقعیت‌های موجود ارتقاء بخشیم.

شبکه سازمان‌های مردم نهاد منابع طبیعی و محیط زیست کشور بیانیه فدراسیون کوهنوردی در مورد روز جهانی تالابها

اگر باران به کوهستان نبارد، به سالی دجله گردد خشک رودی یکی از موضوعات بسیار مهم در حفاظت و احیای تالابها که معمولاً مغفول می‌ماند بحث عدم توجه به حوضه و تمرکز بر حوض است، سرچشمه‌ی حوضه‌های آبریز، کوهستان‌ها هستند و حفاظت از این سرچشمه‌های حیات، و وظیفه‌ای اکارناپذیر است، از این رو بسیار خرسندیم که؛ فدراسیون کوهنوردی در اقدامی بسیار هوشمندانه و آینده نگرانه، اقدام به صدور بیانیه‌ای بمناسبت روز جهانی تالابها نموده و بر اهمیت حفاظت از کوهستانها با رویکرد کمک به احیای تالابها تاکید کرده است.

خانه فعالین محیط زیست این حرکت شایسته را ارج نهاده و این بیانیه را بازنشر میکند، باشد که الگویی برای سایر حوزه‌ها، جهت پرداخت تخصصی به موضوعات بین رشته ای شود.

حیات انسان و تالاب هادرهم آمیخته‌است

بر اساس گزارش روزنامه دریایی سرآمد، در همین رابطه کمیته حفظ محیط زیست کوهستان فدراسیون کوه نوردی نیز بیانیه ای صادر کرده است که بدین



بیانیه ۱۰ماده‌ای در اعتراض به روند تخریب تالاب‌های کشور «روزنامه دریایی سرآمد» منتشر می‌کند

ناکارآمدی و ابهام در طرح‌های مدیریت و احیاء تالاب‌ها

احساس مسئولیت سازمان‌های مردم نهاد منابع طبیعی و محیط‌زیستی

شرح است

تالاب که در زبان انگلیسی wetland خوانده می‌شود، نام عمومی مکان هایی است که آب عامل اصلی تشکیل دهنده محیط زیست آن باشد.تالاب‌ها به‌عنوان اکوتون تلقی می‌شوند.اکوتون‌ها مناطق گذرگاهی بین دو یا چند جامعه متمایز یا محیط زیست آبی و خشکی به شمارمی‌آیند که غرقابی شدن خاک باعث بوجود آمدن پوشش گیاهی ویژه ای می‌شود.

بر خلاف رشد و آگاهی مردم و کشورها نسبت به اهمیت محیط‌های طبیعی به ویژه تالاب‌ها هنوز درک واقعی از کارکرد و اهمیت این زیستگاه‌های حیاتی و متنوع بسیار پایین است. تالاب‌ها را می‌توان شاهکار خلقت به شمار آورد. به جرات می‌توان گفت درمجموعه چهره‌های محیط طبیعی زمین کمتر زیستگاهی می‌توان تا بدین پایه با اهمیت پیدا کرد که تا بدین حد در مورد آن‌ها غفلت شده باشد. در واقع می‌توان تالاب‌ها را از جمله نظام‌های حیات بخشی به حساب آورد که مطلقاً جایگزین ندارند.

درون تالاب‌هایی شمار حیات و زندگی دیده می‌شود. این تالاب‌ها هستند که از انبوه گونه‌های پرندگان، پستانداران، خزندگان، دوزیستان، ماهیان و بی‌مهرگان حمایت می‌کنند. به‌طور مثال، از بین ۲۰ هزار گونه مختلف ماهی که در سطح جهان یافت شده‌اند، بیش از ۴۰ درصد آن‌ها در آب‌های شیرین (تالاب‌های طبیعی) زندگی می‌کنند. تالاب‌های طبیعی را به عنوان ذخیره گاه‌های بسیار مهمی از مواد ژنتیکی (وراثی) گیاهی نیز محسوب می‌کنند.

متأسفانه چند سالی می‌شود که چپ و راست، از هر طرف می‌شنویم که تالابی در نقطه‌ای از کشور خشک شده یا نفس‌های آخرش را می‌کشد؛ در حالی که عمر بیشتر تالاب‌ها در کشورمان به چندهزار سال می‌رسد و در تمام این سال‌ها کمتر پیش آمده تالابی خشک‌شود و تنوع زیستی‌اش نابود شود. از آن طرف هم علاوه بر تغییرات آب و هوایی و گرم‌شدن هوا، گرد و غبارهای محلی را می‌بینیم که جدای از مشکل ریزگرد کشورهای همسایه، حالا در بیشتر شهرها، نفس‌مان را بریده است؛ نمونه‌اش را می‌توان در افزایش شاخص‌های آلودگی هوا و توفان‌های گرد و غبار که گاه و بی‌گاه همان شهرهایمان می‌شود، ببینیم. با این شرایط می‌شود حدس زد که خشک‌شدن تالاب‌ها، به عنوان محیطی غنی از تنوع گیاهی و جانوری، چطور می‌تواند چرخه طبیعت را برهم زده و آسیب‌های جبران‌ناپذیری به ما بزند.

چهارنماینده مقیم سازمان ملل متحد در ایران اعتقاد دارد که در یک قرن گذشته دو سسوم تالاب‌های دنیا از بین رفته‌اند و اکنون فقط ۳۳ درصد از کل تالاب‌های ۱۰۰ سال گذشته باقی مانده است. ایران، بنیان‌گذار اولین و مهم‌ترین کنوانسیون حفاظت از تالاب‌ها در جهان یعنی «کنوانسیون رامسر» بوده است؛ معاهده‌ای بین‌المللی که در ۱۹۷۱ امضا شده‌است و به منظور حفظ و نگهداری تالاب‌هاست؛ در این کنوانسیون، فهرستی از تالاب‌های مهم جهان تهیه شده که به «فهرست رامسر» شهرت دارد. بیش از ۲۸۰ تالاب در ایران شناخته شده که از این تعداد ۹۴ تالاب جزو تالاب‌های مهم کشور است و ۲۶ تالاب در کنوانسیون رامسر به ثبت رسیده‌است.

کوهستان ونقش آن در تامین آب

در این میان کوه‌ها با این‌که تنها ۵/۱ درصد سطح خشکی‌های زمین را پوشانیده‌اند، بیش از نیمی از آب شیرین ساکنان کره خاکی را تامین می‌کنند و نقش بسیار بالایی در ایجاد تالاب‌های طبیعی و تغذیه آن دارند.با این وجود حفاظت زیست محیطی مناسبی در مورد آنها انجام نشده است. اگر این روند ادامه یابد منابع آب سطحی و زیر زمینی درجهان و بخصوص مناطق خشک و نیمه خشک مانند ایران، با خطر جدی مواجه خواهند شد.

با توجه به اهمیت حفظ تالاب‌ها و بحران‌ها به وجود آمده شعار جهانی امسال «حیات انسان و تالاب‌ها در هم آمیخته است» نام‌گذاری شده‌،از این رو با یک نگاه اجمالی به نوع و حجم فعالیت‌های کوه نوردی می‌توان متصور شد که در دراز مدت و با عدم دقت و برنامه‌ریزی نامناسب، دست‌اندازی بیش از حد به کوهستان‌ها و زیستگاه‌های بکر با مخاطرات زیادی از جمله تغییر مسیر آب‌های جاری شده از کوه‌ها بر اثر ایجاد پاکوب‌های متعدد مواجه گردیم. باید به این نکته توجه داشت که روستاها نزدیک‌ترین جوامع محلی به کوه‌ها و تالاب‌ها هستن و هرگونه آسیب به منابع طبیعی یاد شده سبب ایجاد مشکلات زنجیره ایی خواهد شد که بخشی از طبعات آن را امروز هم شاهد هستیم.

رفتار مسئولانه انسان‌ها در قبال فعالیت‌های زیستی خود باعث دوام بشسر، بهره برداری پایدار و حفظ محیط زیست برای آیندگان خواهد شد.

